

Výtah z materiálu Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 25.09.1964, sp. zn. IX/1964, ECLI:CZ:NS:1964:IX.1964.1

Číslo: IX/1964

Právní věta: Ze zprávy o stavu socialistické zákonnosti a činnosti Nejvyššího soudu.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 25.09.1964

Spisová značka: IX/1964

Číslo rozhodnutí: IX

Číslo sešitu: 9-10

Typ rozhodnutí: Výtah z materiálu

Hesla: Zpráva

Předpisy:

Druh:

Sbírkový text rozhodnutí:

IX/1964 sb. rozh.

Ze zprávy o stavu socialistické zákonnosti a činnosti Nejvyššího soudu.

(Výňatek z referátu předsedy Nejvyššího soudu, předneseného v Národním shromáždění dne 25. září 1964.)

Proces výstavby socialistické společnosti probíhá za neustálého upevňování socialistické zákonnosti v životě celé naší společnosti i jednotlivce, za cílevědomého postupného odstraňování všech forem porušování socialistické zákonnosti a jejich příčin. Proto Ústřední výbor KSČ věnuje v posledních letech mimořádnou pozornost otázkám upevňování socialistické zákonnosti, výchovy občanů a rozvíjení účinnějšího boje proti porušování zákonů.

Usnesení ÚV KSČ z dubna minulého roku o nápravě porušení socialistické zákonnosti a odstranění všech křivd z období kultu osobnosti, usnesení předsednictva ÚV KSČ z prosince 1963 o prohloubení řídicí a organizátorské práce ústředních justičních orgánů, i usnesení předsednictva ÚV KSČ z června letošního roku o stavu a vývoji kriminality kladou podstatně vyšší nároky i na výkon soudnictví a činnost Nejvyššího soudu.

Úspěšné zajišťování těchto úkolů vyžaduje, aby justiční orgány pod vedením strany v úzké spolupráci s ostatními státními a hospodářskými orgány i společenskými organizacemi rozvinuly daleko účinnější boj s trestnými činy, které narušují a brzdí rozvoj naší socialistické ekonomiky. Současně

musí soudy poskytovat větší ochranu našim občanům před výtržníky, pachateli majetkových deliktů, násilných trestných činů a proti všem rušitelům našeho socialistického pořádku. Proto veškerá činnost našich soudů musí co nejvíce přispívat k plnění těchto úkolů z hlediska ochrany celospolečenských zájmů.

Důsledné plnění stranických usnesení vyžaduje odstranit z činnosti soudů všechny pozůstatky nesprávných metod práce, prohloubit řídicí a organizátorskou práci Nejvyššího soudu a energicky přistoupit k vymýcení všech negativních společenských jevů s cílem vytvořit podmínky pro postupnou likvidaci trestné činnosti a pro dobrovolné dodržování zákonů a dalších právních předpisů našimi občany i všemi orgány a organizacemi.

Důsledné uplatňování a další prohloubení vedoucí úlohy strany v činnosti justičních orgánů je nezbytným předpokladem ke zvýšení společenské účinnosti soudního rozhodování. Porušení zákonů je téměř vždy v určité souvislosti se společenským prostředím, které na porušovatele působí a jeho názory a jednání přímo či nepřímo ovlivňuje. Je proto nutné v soudním řízení k nim přihlížet. Rozhodnutí, hodnotící všechny tyto skutečnosti, aktivně působí i na ostatní občany, kteří jsou s případem seznámeni a plní též svoji preventivní funkci. Je proto prvořadým úkolem soudů i ostatních orgánů činných v trestním řízení nejen včasné odhalení trestných činů, včasné a spravedlivé potrestání pachatelů, ale i to, aby každý případ byl i podnětem k účinnému opatření organizačního a výchovného charakteru podle jeho povahy a společenského dosahu. Tytéž zásady platí i pro postup soudů v řízení občanskoprávním.

Úsilí justičních orgánů v boji za upevňování socialistické zákonnosti bude přinášet lepší výsledky podle toho, jak si soudy budou osvojovat a zlepšovat styl, formy a metody své práce. Jedním z důležitých úkolů soudů z hlediska jejich preventivního a výchovného působení se musí stát projednávání soudních případů před širší pracující veřejností. Projednání všech věcí se avšak musí vyznačovat maximálním úsilím soudů o proniknutí do podstaty věci, o správné hodnocení všech zjištěných skutečností a spravedlivé rozhodnutí. Jedině za tohoto předpokladu veřejnost správně pochopí, proč a z jakých příčin došlo k porušení zákonnosti pachatelem nebo účastníkem občanskoprávního řízení a zkušenosti z takto projednaného případu se pak stanou přítomným občanům poučením v jejich dalším životě a současně i podnětem v jejich úsilí o ochranu zájmů naší socialistické společnosti i jednotlivců.

Uplatňováním a prosazováním této metody práce se vytváří účinnější předpoklady i pro důslednější kontrolu soudní činnosti ze strany pracujících a současně pro zvýšení morální odpovědnosti našich občanů za důsledné dodržování pravidel socialistického soužití všemi ostatními občany. V podstatě jde o to, pozvednout práci soudů na úroveň potřeb dalšího vývoje naší socialistické společnosti, zlepšovat organizátorsko-výchovnou práci, ideové působení a na základě vědecké analýzy příčin trestné činnosti a ostatních negativních společenských jevů zajišťovat veškeré úkoly s náležitou perspektivou.

Z těchto hledisek bude nutno prohloubit dozorovou funkci Nejvyššího soudu a zajistit, aby směrnice Nejvyššího soudu i jeho rozhodování a ostatní činnost operativněji napomáhaly v boji proti kriminalitě a proti narušování občanskoprávních vztahů a byly současně účinným prostředkem při usměrňování a sjednocování rozhodovací činnosti soudů, při správném využívání všech prostředků, které soudy při prosazování socialistické zákonnosti mají.

Vážným politickým problémem na úseku trestního soudnictví zůstává i nadále trestná činnost proti majetku v socialistickém vlastnictví, zejména trestný čin rozkrádání, který tvoří zhruba jednu pětinu všech trestných činů.

Přesto, že proti minulému období se snížil počet trestných činů i výše škod způsobených rozkrádáním

majetku v socialistickém vlastnictví, nepodařilo se podstatnou měrou omezit tuto trstnou činnost.

Nelze proto než konstatovat, že na úseku ochrany majetku v socialistickém vlastnictví nedošlo k podstatnému zlepšení, neboť rozkrádáním jsou stále nejvíce postiženy sektory socialistického obchodu, potravinářského průmyslu, zemědělství a stavebnictví.

Poměrně značné škody na majetku v socialistickém vlastnictví jsou také způsobovány poškozováním tohoto majetku z nedbalosti, ať již jde o manka v socialistickém obchodě nebo o dopravní nehody, či jiná jednání, svědčící o neodpovědném postoji občanů k tomuto vlastnictví.

Příčiny rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví spočívají především v tom, že je prováděna nedostatečná kontrola příslušnými orgány nad řádnou evidencí i nad zabezpečováním a hospodařením se svěřenými finančními a hmotnými prostředky. Další příčinou je i porušování kázně a disciplíny samotnými pracujícími a nedostatky v řídicí a kontrolní činnosti příslušných hospodářských organizací.

Tento stav ukazuje, že se dosud nepodařilo aktivizovat veřejnost, vedoucí hospodářské pracovníky ani společenské organizace do boje za posílení ochrany socialistického vlastnictví a za nekompromisní postoj ke každému sebemenšímu škůdci. Nelze ani jednoznačně říci, že by soudy svým rozhodováním k vytvoření takového postoje veřejnosti k rozkrádačům a poškozovatelům majetku v socialistickém vlastnictví podstatně přispěly, i když převážná většina rozhodnutí je správná. Těmto správným rozhodnutím totiž chybí účinná propagace a popularizace.

Vážné škody na majetku, životech a zdraví občanů jsou způsobovány dopravními nehodami jak na silnicích, tak na železnici. Počet dopravních nehod na silnicích se v r. 1963 znovu podstatně zvýšil. Zatímto v r. 1962 bylo způsobeno přes 45 000 dopravních nehod, stoupl jejich počet v r. 1963 již na 56 000. Současně stoupá úměrně i výše škod na majetku a počet obětí dopravních nehod. Společnou příčinou železničních i silničních dopravních nehod je porušování kázně a disciplíny, porušování dopravních předpisů a v silniční dopravě ještě bezohlednost k ostatním účastníkům dopravy, podceňování příkazů a zákazů vyjádřených dopravními značkami, a alkohol.

Vážnou skutečností pak je, že téměř jedna desetina pachatelů dopravních nehod se jich dopustila pod vlivem alkoholu. Přitom se dosud nepodařilo rozvinout dostatečně účinnou prevenci proti požívání alkoholu řidiči motorových vozidel, ani důrazný postih osob, které řidičům alkohol podávají.

V průmyslových střediscích a velkých městech je vážným problémem výskyt trestného činu příživnictví a výtržnictví. Oba druhy trestných činů svědčí o negativním postoji pachatele k zájmům a zásadám socialistické společnosti. Těchto trestných činů se mnohdy dopouštějí - zejména trestného činu výtržnictví - osoby protisociálně zaměřené. Ani zde se však dosud dostatečně nerozvinula preventivní činnost státních orgánů i společenských organizací. Je nutno důsledněji přistupovat k odhalování tohoto trestného činu a především zabránovat tomu, aby mravně narušení jedinci nestrhávali do trestné činnosti mladé lidi.

Na úseku trestných činů proti životu a zdraví se projevuje vzestupná tendence úmyslného ublížení na zdraví. Podle poznatků orgánů činných v trestním řízení je příčinou tohoto jevu zejména alkohol, koncentrace již dříve trestaných osob a protisociálních živlů v průmyslových střediscích a nepřímo i skutečnost, že veřejnost nevěnuje včasnou pozornost drobným pokleskům proti socialistickému soužití, neřeší je na svých občanských aktivech, takže tato jednání mnohdy přerůstají v trestnou činnost. Nutno však konstatovat, že i soudy mnohdy podceňují společenskou nebezpečnost tohoto trestného činu a že jen v menším měřítku byl pachatelům uložen nepodmíněný trest odnětí svobody.

Vážným politickým problémem, jehož odstranění nebo podstatné omezení by bylo velmi významným přínosem v boji za odstranění nebo výrazné snížení kriminality, je problém tzv. recidivy. Skutečnost, že stále značná část všech stíhaných osob byla již předtím pro trestný čin souzena, svědčí o tom, že soudní postih, ani výkon trestu nezapůsobily dosti intenzivně na pachatele, zejména pokud se v poměrně krátké době opětovně dopustil trestného činu a že nebylo rovněž využito všech společenských prostředků k zajištění jeho nápravy. Vážnou je otázka zvláště nebezpečných recidivistů, kteří buď páchají opětovné úmyslné trestné činy, ač pro ně byli již vícekrát odsouzeni, nebo spáchají zvlášť závažný úmyslný trestný čin, ač byli již pro takový nebo jiný zvlášť závažný trestný čin potrestáni. Tito pachatelé, kteří napadají především majetek občanů, majetek v socialistickém vlastnictví nebo se dopouštějí výtržnictví, jsou po zásluze postihováni především nepodmíněnými tresty.

Opětovná trestná činnost již odsouzených pachatelů svědčí o tom, že nebylo dosud dosaženo podstatných výsledků při převýchově osob dříve již trestaných, s čímž souvisí i to, že osoby propuštěné z trestu, nejsou vždy urychleně zařazovány do pracovního procesu, je jim tak umožňována fluktuace a v prostředí, které je nezná, i páchání další trestné činnosti. Zvlášť závažnou skutečností je vzrůstající recidiva mladistvých pachatelů, kteří již vyrůstali v podmínkách naší společnosti. V převážné míře jde o mladé lidi, jimž nebyla v rodinné výchově a ze strany ostatní společnosti věnována náležitá péče, takže se mnohdy nechávají strhnout chováním jedinců morálně narušených. Zde budou muset vyvinout větší aktivitu organizace ČSM, které by měly nabízením záruk a jinými vhodnými opatřeními zbavovat mladistvé těch návyků, které jsou příčinou jejich trestné činnosti.

K účinnějšímu boji proti kriminalitě musí napomáhat i součinnost orgánů činných v trestním řízení s organizacemi ROH. Je nutno konstatovat, že v řadě případů bylo dosaženo pozitivních výsledků při převýchově odsouzených osob. Přesto jsou však stále ještě v nedostatečné míře využívány nové formy účasti společenských organizací v soudních řízeních.

Tak v r. 1963 vystupovalo před soudem jen 82 společenských žalobců, přes 1 180 společenských obhájců a ve 2 000 případech byla přijata záruka za nápravu odsouzeného.

Bude proto nutno, aby soudy bojovaly proti nesprávným názorům, že odhalování příčin a boj proti trestné činnosti i úsilí o převýchovu pachatelů je výlučně záležitostí státních orgánů. To předpokládá včasnou informovanost společenských organizací o možnostech výchovného spolupůsobení v konkrétních případech i o politickém účelu jejich poslání v boji proti negativním jevům.

Nemalou roli v převýchově odsouzených recidivistů hraje i správné používání instituce podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Na tomto úseku soudní činnosti byly v posledním období zjištěny závady, které presidium Nejvyššího soudu řešilo a uložilo soudům, aby zejména u zvlášť nebezpečných recidivistů a pachatelů závažných trestných činů dbaly o to, aby nedocházelo k jejich předčasnému propuštění z výkonu trestu, pokud není bezpečně zjištěna a zároveň zajištěna jejich trvalá náprava.

Účinnost soudního rozhodnutí a jeho vliv na pachatele a jeho okolí je podmíněn nejen správným a přesným zjištěním jeho viny, ale i uložením spravedlivého trestu, odpovídajícího pachatelovu zavinění a významu dotčeného společenského zájmu. Poznatky Nejvyššího soudu podložené daty soudní statistiky svědčí však o tom, že při ukládání trestů nepostupují soudy jednotně a že na některých úsecích trestné činnosti nevystihují uložené tresty plně závažnost trestného činu. Projevuje se také určitá nejednotnost v ukládání trestů mezi jednotlivými kraji. Všeobecně je poměrně menší procento nepodmíněných trestů ukládáno za trestný čin úmyslného ublížení na zdraví a přitom opětně mezi některými kraji jsou značné rozdíly. U dopravních nehod dochází k odsouzení k nepodmíněným trestům odnětí svobody obvykle jen v případech nehod se závažnými

následky na životech. Je závažným nedostatkem, že tohoto trestu není v potřebné míře používáno o pachatelů dopravních nehod spáchaných pod vlivem alkoholu, ač jde o velmi vážná porušení dopravních předpisů a bezpečnosti silničního provozu.

Na občanskoprávním úseku činnosti soudů jsou z hlediska socialistické ekonomiky důležitými spory o náhradu škody způsobené zaměstnancem porušením povinností z pracovního poměru, dále spory, týkající se vzniku, trvání a zrušení pracovního poměru apod. Tyto spory jsou zpravidla vyřizovány v rozhodčím řízení, takže k soudu se dostávají jen případy, kdy rozhodčí řízení bylo bezúspěšné. Nepříznivá situace a potíže na tomto úseku vyplývají z toho, že právní předpisy jsou roztržité a nepřehledné. Soudy při rozhodování těchto sporných otázek postupují podle směrnice pléna Nejvyššího soudu o otázkách vzniku, zániku pracovního poměru a otázkách přeražení v práci, která je současně významnou pomocí pro praxi podnikových orgánů a organizací.

Významný úkol plní soudy i při rozhodování o nárocích na náhradu při úrazech a nemocech z povolání, a to i přesto, že v poměru k celkovému počtu úrazů pouze ve velmi malém počtu případů je o náhradě škody rozhodováno v soudním řízení. Význam rozhodování soudu na tomto velmi závažném úseku tkví v tom, že podniky při odškodňování pracovních úrazů vycházejí ve většině případů z toho, jak soudy přistupovaly k rozhodování o těchto nárocích a jak řešily určité základní otázky, jež se vyskytují v souvislosti s výkladem příslušných zákonných předpisů. Vedeme soudy k tomu, aby soudcovským rozhodováním a ostatní soudní činností bylo působeno na podniky k důslednějšímu dodržování předpisů o bezpečnosti práce, aby se pracující, kteří utrpěli úraz, mohli vrátit do pracovního procesu a aby životní úroveň pracovníků a jejich rodinných příslušníků nedoznala v důsledku úrazu podstatných změn.

V uvedených sporech, kde stojí na jedné straně socialistická organizace a na druhé straně občan a dochází ke střetu zájmů, je úkolem soudů, aby vzniklé konflikty správně řešily a předcházely jim v součinnosti s ostatními státními a společenskými orgány a organizacemi. V soudní praxi se dosud projevuje jako pozůstatek minulosti někdy nesprávná preference socialistických organizací na úkol pracujícího občana, což zpravidla bývá důsledkem toho, že nejsou zjišťovány příčiny narušení občanskoprávního vztahu též na straně socialistické organizace. Rozhodnutí, opírající se o takové nedostatečné objasnění věci, není přesvědčivé a účinné a nevytváří předpoklady k odstranění nedostatků do budoucna.

Se stejnými problémy se ještě setkáváme, pokud jde o majetkové, bytové a jiné spory mezi socialistickými organizacemi a občany podle předpisů občanského práva. I v těchto sporech musí jít o to, aby zvýšený zájem na ochraně zájmů společnosti, jejího státu a organizací se nedostával do konfliktu s chráněnými zájmy a právy občanů a aby byl doveden do potřebného souladu.

Kladně lze hodnotit činnost soudů při řešení věcí majetkoprávní povahy mezi občany, jako jsou různé spory z kupních smluv, z půjček a spory o vlastnictví k pozemkům a věcem. Mnohdy jsou jejich příčiny malicherné a soudy usilují vždy o jejich smírné vyřešení a současně odstranění příčin a narovnání těchto vztahů mezi účastníky.

Významnou agendou občanskoprávního soudnictví je rozhodování o rozvodech manželství a o výchově a výživě nezletilých dětí. Počet rozvodů neustále stoupá, přičemž v převážné většině dochází k rozvodům manželství s nezletilými dětmi.

Závažnost této skutečnosti je zřejmá z toho, že z celkového počtu 17 400 rozvodů manželství povolených v r. 1963 týkalo se asi 11 000 rozvodů manželství s nezletilými dětmi a důsledky manželského rozvratu a rozchodu rodičů bylo dotčeno 17 609 nezletilých dětí. Je přitom známou skutečností, že právě z těchto manželství pocházejí mnozí nezletilci, kteří se dostávají do rozporu s normami života naší společnosti, a někdy i s trestním zákonem.

Z těchto důvodů vystupuje do popředí úkol soudů a ostatních státních orgánů napomáhat ve spolupráci se společenskými organizacemi a všemi občany k upevňování manželství a rodiny zejména tím, že budou předcházet příčinám, které by mohly vést k narušování pevnosti a trvalosti vztahů manželství a rodiny. Tento úkol zdůraznilo již usnesení ústředního výboru strany z 8. prosince 1960, a zejména XII. sjezdu KSČ a je také zakotven v našem novém zákoně o rodině.

Celkově při projednávání a rozhodování rozvodových případů projevuje se jako nedostatek v činnosti soudů, že dostatečně nepronikají do podstaty příčin, které vedly k narušování manželství a že někdy spíše následek považují za příčinu. Takové povrchní projednání rozvodového případu ovšem nepůsobí dostatečně výchovně na účastníky a nezajišťuje, aby účastníci, kteří po rozvodu případně uzavřou nové manželství, nedopustili se znovu stejných nedostatků a chyb. Je proto nezbytné, aby soudy v každé rozvodové věci všestranně zjišťovaly základní příčiny rozvratu manželství, neboť jinak každý podstatný nedostatek v tomto směru v sobě skrývá nebezpečí, že soud povolí rozvod i v případech, kde ve skutečnosti jde o příčiny mnohdy nepodstatné a snadno odstranitelné. O to vážnějším nedostatkem v činnosti soudů pak je, jestliže při takto povrchním posouzení případu povolí dokonce rozvod manželství s dětmi.

Na úseku rozvodových věcí bude nutno ve větší míře uskutečnit součinnost se společenskými organizacemi, která při správných formách působení by mohla podstatnou měrou přispět k odstranění příčin narušení manželství, k důkladnější analýze každého případu a tím ke kvalitnějšímu a objektivní pravdě odpovídajícímu řešení.

Pokud jde o rozhodování o výchově a výživě nezletilých dětí z rozvedených manželství, soudy v podstatě již správně uplatňují zásadu, že úprava právních vztahů mezi dětmi a rodiči, kteří se rozešli, se má řídit výlučně zájmy dětí. Ke správnému zjištění zájmu dětí významně přispěla dobře rozvinutá spolupráce soudů s orgány národních výborů, výbory žen, se sdružením rodičů a přátel školy, se školami a výchovnými zařízeními, případně i organizacemi na pracovišti rodičů. Jde o důležitý úsek činnosti soudů, kde zvýšená pozornost a péče soudů i veřejnosti na řádné výchově a výživě dětí plně odpovídá jednomu z předních zájmů naší socialistické společnosti.

Stálým problémem soudní praxe je naproti tomu úprava styků dětí s tím z rodičů, jemuž po rozvodu nebyly děti svěřeny do výchovy, ne vždy jsou však rozhodnutí soudů rodiči respektována. Zvláště nepříznivě na charakter dítěte působí, jestliže jeden z rodičů se snaží získat jeho náklonnost a k tomuto cíli nepříznivě ovlivňuje vztah dítěte k druhému z rodičů. Je v zájmu dítěte a společnosti, aby soudy neprodleně reagovaly na tyto závady a použily všech zákonných prostředků včetně působení společenských organizací k odstranění tohoto nežádoucího jevu.

Jedním z nejpočetnějších druhů agendy v oblasti rodinných vztahů je rozhodování soudů o výživě nezletilců. Rozhodovací činnost soudů, pokud jde o určování výše příspěvků na výživu, je správná. Vážné nedostatky jsou však stále ještě zjišťovány, pokud jde o rychlost řízení, včasnost realizace soudních rozhodnutí, zejména v případech, kdy se povinný rodič placení výživného vyhýbá měněním zaměstnání nebo bydliště. V těchto případech soudy využívaly všech zákonných možností a obracely se i na společenské organizace, pokud šlo o neplacení výživného nebo nepravdivé placení jejich členem.

Naše nová socialistická ústava a zákon o organizaci soudů z letošního roku výrazně upevnily postavení Nejvyššího soudu jako nejvyššího orgánu soudního dozoru, jehož úkolem je zajišťovat, aby soudy neúchylně dodržovaly všechna zákonná ustanovení procesního i hmotného práva. Úspěšné plnění této funkce především vyžaduje, aby Nejvyšší soud i nadále zkvalitňoval svou řídicí činnost uskutečňovanou prostředky soudního dozoru na činnost všech ostatních soudů a aby pozvedl na podstatně vyšší úroveň sledování a zobecňování soudní praxe za účelem jejího správného a včasného usměrňování. V této souvislosti bylo nutno zvýšit úlohu pléna a presidia Nejvyššího soudu při

vydávání směrnic k jednotnému výkladu příslušných zákonných ustanovení a zároveň prohloubit jejich odpovědnost za rozhodovací činnost všech soudů a metody práce jejich řídicích orgánů. K tomu účelu byl vydán nový jednací řád Nejvyššího soudu a směrnice presidia k výkonu soudního dozoru všech řídicích soudních orgánů. Dále byla zrušena redakční rada Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR a její funkce přešla na presidium Nejvyššího soudu, které tak přebírá plnou politickou odpovědnost za obsahovou náplň tohoto významného prostředku soudního dozoru.

V uplynulém období věnoval Nejvyšší soud zvýšenou pozornost nejožehavějším otázkám souvisícím se zvýšením společenské účinnosti soudního rozhodování a s bojem proti negativním jevům. Byla vydána směrnice pléna Nejvyššího soudu k činnosti místních lidových soudů, která je výraznou pomocí této významné složce našeho socialistického soudnictví. Dále přistoupil Nejvyšší soud k vydání směrnice pléna k uplatňování ustanovení trestního zákona a trestního řádu o součinnosti se společenskými organizacemi, která řeší některé otázky spolupráce a účasti společenských organizací v soudním řízení.

Po novelizaci ustanovení trestního zákona o příživnictví, přistoupil Nejvyšší soud neprodleně k vydání směrnice pléna o výkladu tohoto nového ustanovení, aby tak od počátku bylo zajištěno přísné dodržování zákonnosti při aplikaci novelizovaného ustanovení. Směrnice dává správný směr k účinnému postihu absentérů a příživníků a současně vede soudy k tomu, aby pro tento trestný čin nebyly stíhány osoby, jejichž jednání nesplňuje zákonné znaky tohoto trestného činu nebo osoby, k jejichž nápravě postačí projednání jejich poklesku společenskou organizací, národním výborem nebo místním lidovým soudem. Nejvyšší soud po delší dobu sledoval soudní rozhodování při postihu příživnictví a tam, kde došlo k nesprávnému použití zákona, napravoval pochybení cestou stížnosti pro porušení zákona.

V letošním roce byl vydán zobecňující materiál k předběžnému projednání obžalob, který sleduje základní politický úkol, aby před soud nepřicházely osoby, jejichž činnost není dostatečně objasněna, případně osoby, jejichž poklesky vzhledem k menšímu stupni nebezpečnosti mohou vyřídit jiné orgány.

Další činnost Nejvyššího soudu je zaměřena na nejaktuálnější problémy soudní činnosti, a to na zhodnocení postihu hospodářských trestných činů a činnosti soudů při ukládání trestů pachatelům závažných trestných činů a příživníkům.

Na občanskoprávním úseku působil Nejvyšší soud v uplynulém období k sjednocení a usměrnění soudní praxe řadou rozhodnutí, stanovisek a směrnic ve věcech pracovně-právních, občanskoprávních a rodinných. Byly vydány závěry občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu k některým otázkám náhrady škody, způsobené nadměrnou prašností a únikem škodlivých látek při provozu průmyslových závodů a jejich výrobních zařízení. Dále pak bylo vydáno stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu k některým otázkám, týkajícím se slevy za ústřední (dálkové) vytápění a za dodávku teplé vody a slevy z nájemného. Došlo rovněž k vydání směrnice pléna Nejvyššího soudu o vzniku, zániku a přerážení v pracovním poměru, dále směrnice k výkladu zákona 71/1958 Sb. o závazcích k náhradě škody způsobené zaměstnancem porušením povinnosti z pracovního poměru a řadě dalších rozhodnutí a stanovisek na uvedených úsecích, zvláště pak k výkladu nejasných a sporných otázek k zákonu č. 150/1961 Sb. o náhradách při úrazech a nemoci z povolání.

Ke všem těmto i ostatním zásadním stanoviskům, rozhodnutím a směrnicím Nejvyššího soudu přistupoval Nejvyšší soud po projednání s příslušnými rezorty a vědeckými pracovišti a ve věcech pracovně-právních v nejužší spolupráci s ústřední radou odborů. To umožnilo v nejdůležitějších oblastech pracovních a majetkových vztahů naší socialistické ekonomiky zaujmout stanoviska s uvážlivým zřetelem na ekonomicko-politický smysl a cíle příslušné zákonné úpravy. Po vydání

směrnice pléna Nejvyššího soudu o rozhodování ve věcech rodinných, byl proveden v součinnosti s krajskými soudy průzkum rozhodování soudů v této agendě a v zájmu dalšího zkvalitnění soudního rozhodování byl vypracován zobecňující materiál odpovídající výsledkům průzkumu.

Po účinnosti nových kodexů zpracovává Nejvyšší soud všechny nejasné a sporné otázky praxe, které vznikají při výkladu a používání těchto nových právních předpisů. Již od měsíce května byla řešena řada nejasných a sporných otázek soudní praxe na odborných a pracovních poradách v krajích. V této osvědčené metodě bude Nejvyšší soud dále pokračovat.

Neméně závažný a politicky citlivý úkol připadl Nejvyššího soudu v souvislosti s rozhodovací činností soudů ve věcech sociálního zabezpečení. Již v prvních dnech účinnosti nových zákonů o sociálním zabezpečení vydal Nejvyšší soud stanovisko občanskoprávního kolegia k zajištění jednotného výkladu zákonných ustanovení, která upravují rozsah přezkumné činnosti soudů, jakož i dalších ustanovení o řízení při rozhodování o těchto nárocích, pokud jsou odchylná ve srovnání s obecnými ustanoveními občanského soudního řádu. V další činnosti pak půjde o to, aby byla včas vyhodnocována vlastní rozhodovací činnost soudů a nedocházelo k porušování zákonů na tomto citlivém úseku. Základním smyslem prohloubení přezkumné zákonné působnosti soudních orgánů vůči orgánům státní správy ve věcech sociálního zabezpečení je posílení principů socialistické zákonnosti a ochrany zákonem chráněných práv našich občanů i zájmů našeho socialistického státu.

Předpokladem pro dobrou a účinnou práci Nejvyššího soudu na úseku soudního dozoru je dobrá organizace práce uvnitř Nejvyššího soudu. Důsledné zkoumání zákonnosti Nejvyšším soudem jako nejvyššího orgánu soudního dozoru vyžaduje bezpodmínečně hlubokou znalost problematiky jednotlivých úseků soudní činnosti i právního řádu ze strany soudců Nejvyššího soudu. Proto bylo rozhodnuto, aby v jednotlivých kolegiích Nejvyššího soudu, zejména v kolegiu trestním a občanskoprávním, byla zavedena specializace soudců tak, aby jednotliví soudci po delší dobu zpracovávali určitou problematiku soudní praxe. Tato organizace umožní dokonalou informovanost specializovaných soudců o stavu soudního rozhodování na tom nebo onom úseku, povede k chápání této problematiky v jejich společenských souvislostech a tím k důkladnějšímu uplatňování socialistické zákonnosti nejen v soudním rozhodování, ale i v řídicí činnosti Nejvyššího soudu. Jen za těchto předpokladů bude moci Nejvyšší soud daleko operativněji reagovat na zjištěné nedostatky, a daleko účinněji s konkrétní znalostí problematiky přistupovat k usměrňování a sjednocování soudní praxe. K tomu cíli bude Nejvyšší soud v rámci své dozorové funkce důsledně napravovat vadná soudní rozhodnutí, poznatků z této přezkumné činnosti bude ve větší míře využívat k sjednocování a usměrňování soudní praxe a dbát, aby všechny prostředky soudního dozoru Nejvyššího soudu byly včas využívány k odstranění příčin porušování zákona v rozhodovací činnosti soudů. K zvýšení účinnosti soudního dozoru a v zájmu prohloubení vlivu soudního rozhodování na vývoj stavu zákonnosti na všech úsecích společenského a hospodářského života bude více než dosud využíváno rozborů jednotlivých úseků soudního rozhodování, především z hlediska kvality rozhodování a analýzy příčin kriminality a jiných negativních společenských jevů. Nezbytným předpokladem pro plné využití těchto rozborů v boji proti kriminalitě a negativním společenským jevům a pro vypracování systému preventivních opatření bude nutná důsledná koordinace rozborové činnosti se všemi zúčastněnými rezorty a jinými státními a společenskými orgány.

Na trestním úseku bude Nejvyšší soud zvýšenou měrou sledovat a usměrňovat rozhodovací činnost soudů při postihu trestných činů recidivistů, zejména recidivistů zvláště nebezpečných; současně povede soudy k tomu, aby správným zařazením těchto osob ve výkonu trestu odnětí svobody byla zajištěna co největší účinnost trestu k jejich nápravě a aby k tomuto nápravnému působení u zvláště nebezpečných recidivistů bylo dbáno podle okolností případu na odpykání celého trestu odnětí svobody.

Soustavné sledování a vyhodnocování vyžaduje rozhodovací činnost soudů na úseku ochrany majetku

v socialistickém vlastnictví, především proti rozkrádání a poškozování tohoto majetku. Nejvyšší soud povede nižší soudy k zvýšení účinnosti soudního rozhodování o trestných činech těchto pachatelů tak, aby docházelo k spravedlivému postihu, odpovídajícímu intenzitě dotčeného společenského zájmu a osobě pachatele a motivům jeho činu. Soudy však budou muset v daleko větší míře pro spravedlivý, avšak účinný postih vytvářet si podmínky zejména zjišťováním příčin a pohnutek trestné činnosti a hodnocením osoby pachatele ve vztahu k prostředí, v němž pachatel žil a které na něho působilo.

V zájmu ochrany socialistické ekonomiky přistoupí Nejvyšší soud k urychlenému vyřešení všech otázek, souvisejících s postihem trestných činů, narušujících hospodářskou kázeň tak, aby nových zákonných ustanovení, odpovídajících plně hospodářskému a politickému vývoji společnosti bylo důsledně využíváno k postihu všech nešvarů, které mnohdy velmi nepříznivě působí na rozvoj naší ekonomiky, na zvyšování produktivity práce a rozvoj výroby vůbec.

Důkladnému vyhodnocení bude nutno podrobit postih trestných činů, spáchaných v dopravě a trestných činů proti životu a zdraví občanů. Ukazuje se, že postih pachatelů těchto trestných činů, zejména úmyslných trestných činů proti životu a zdraví, není dosti účinný a nevyvolává potřebnou preventivní odezvu ve veřejnosti.

Konečně bude nutno sledovat a usměrnit praxi soudů při postihu pachatelů trestných činů, kteří se jich dopustili pod vlivem alkoholu.

Na občanskoprávním úseku bude třeba zajistit správný a jednotný výklad a používání nových občanskoprávních kodexů a nedovolit v žádném případě jakékoli oslabování autority nových zákonů, státu a jeho vrcholné lidové moci, která tyto nové zákony dává.

Zvýšenou pozornost bude Nejvyšší soud věnovat zejména těm ustanovením nových zákonů, které odlišně nebo zcela nově upravují důležité úseky občanskoprávních vztahů, např. z oblasti uspokojování hmotných a kulturních potřeb našich pracujících, otázky výkladu a používání ustanovení občanského zákona o předmětu a ochraně osobního vlastnictví občanů, otázky bezpodílového spoluvlastnictví manželů, osobního užívání bytů, pozemků, převodu nemovitostí, otázky práv a povinností ze společných vlastnických a užívání práv manželů a občanů vůbec apod. Výkladu a používání těchto nových institutů bude od počátku věnována všechna pozornost, získané poznatky z rozhodování budou zobecňovány k sjednocení a usměrnění soudní praxe.

Při výkladu a používání zákonných ustanovení o odpovědnosti za škodu a neoprávněný majetkový prospěch bude Nejvyšší soud činnost soudů usměrňovat tak, aby bylo vyvíjeno maximální úsilí k zabraňování vzniku škod na zdraví a majetku občanů a společnosti. Jde tu o velmi důležitou zásadu prevence, která se občanům podle nového občanského zákona ukládá jako právní povinnost.

V oblasti práva rodinného budeme věnovat pozornost otázkám dalšího upevnění rodiny, nové úpravy výchovy a výživy dětí a účasti společnosti a jejich organizací při vytváření nových vztahů v rodině, založených na zásadách morálky socialistické společnosti. Tyto úkoly budou muset být plněny v koordinované jednotě činnosti soudů, národních výborů, společenských organizací – rodiny, školy a životního prostředí dětí a mladých lidí vůbec.

Neméně živé a citlivé jsou otázky práv a povinností občanů z pracovního poměru, ochrany zdraví a bezpečnosti při práci a nároky na zabezpečení ve stáří a nemocech.

O zcela novou problematiku půjde u řešení pracovně-právních vztahů, které vyplývají ze zákona č. 58/1964 Sb. o zvýšení péče o těhotné ženy a matky.

Soudní rozhodnutí by se však mýjela svým výchovným a společenským účinkem, nebudou-li přísně

dodržovány příslušné procesní předpisy. V tomto směru bude třeba zejména usměrnit procesní praxi soudů, pokud jde o spolupráci národních výborů a společenských organizací se soudy při projednávání a rozhodování záležitostí v občanském soudním řízení a s ním spojeného výkonu rozhodnutí, a dále pokud jde o činnost soudů při pohovorech, upozorněních, smířcích řízení a o usmíření manželů. Zákonodárce nám dal do rukou velmi důležitá ustanovení, která při správném provádění mají plnit politický úkol, který sledují, tj. předcházet vzniku sporů a výchovně působit na občany k dobrovolnému zachovávání socialistické morálky a pravidel socialistického soužití mezi spoluobčany.

Výkladu a používání procesních předpisů, spojenému s všeobecnými zásadami socialistického demokratismu, soudcovskému taktu při práci s lidmi, vysoké kulturnosti práce soudů, bude Nejvyšší soud věnovat zvláštní pozornost. Bude též třeba pečovat o zlepšení obsahové a jazykové úrovně všech protokolů a rozhodnutí, aby odpovídaly stavu projednávané věci, byly srozumitelné a přesvědčivé. Musíme rovněž zvýšit celkovou autoritu a důstojnost práce soudů jako orgánů, které pracují pod kontrolou veřejného mínění svých voličů a jsou jim ze své veškeré činnosti také odpovědné. Bude též třeba dále střežit a prohlubovat zásadu naší socialistické ústavy, že soudce je ve své rozhodovací činnosti nezávislý a je vázán pouze právním řádem, který je třeba vykládat v souladu s právním vědomím lidu.

V souhrnu lze tedy říci, že Nejvyšší soud v uplynulém období učinil řadu opatření na nejdůležitějších úsecích soudní činnosti. Usilujeme o to, abychom do řídicí činnosti vnesli cílevědomou plánovitost, abychom zajistili koordinaci svých plánů úkolů s ministerstvem spravedlnosti a Generální prokuraturou a tak společným úsilím šli cestou dalšího zkvalitňování soudní činnosti. Předpoklady pro tuto práci máme v politické linii pro činnost justičních orgánů, obsažené v dokumentech ÚV KSČ, v dobrých zákonných předpisech zakotvujících nové instituce, odpovídající vývoji naší socialistické společnosti a v neposlední řadě i ve zlepšených organizačních podmínkách.